

3. Видавнична група «Основа» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://osnova.com.ua/about/>.
4. Директор школи, ліцею, гімназії. Всеукраїнський науково-практичний журнал [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/dsch/index.html.
5. Науково-методичний комплекс «Консорціум закладів післядипломної освіти» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.umo.edu.ua/consortium>.
6. Педагогічна майстерня [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://osnova.com.ua/magazines/42>.

Марія Ріней

ЛЕКСЕМА «ВСТАНОВЛЮВАТИ» В ГАЗЕТНИХ ПУБЛІКАЦІЯХ

На підставі довідкової літератури проаналізовано та відредаговано ненормативне вживання лексеми «встановлювати» на сторінках періодичних видань. Зосереджено увагу на поясненні значення цього слова у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови». Приклади наведено з газет «Дзеркало тижня», «Експрес», «Високий Замок».

Ключові слова: лексема «встановлювати», газетні матеріали, ненормативне вживання, словники.

На основаних справочной літератури проаналізовано и отредактировано ненормативное употребление лексемы «установливать» на страницах периодических изданий. Обращено внимание на объяснение значения этого слова в «Большом толковом словаре современного украинского языка». Примеры взяты из газет «Дзеркало тижня», «Експрес», «Високий Замок».

Ключевые слова: лексема «установливать», газетные материалы, ненормативное употребление, словари.

In the article on the basis of reference books nonnormative using of lexeme «set up» in periodicals were analysed and edited. We have focused our attention on the explanation of the word meaning in «Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language». The examples are taken from newspapers «Dzerkalo tyzhnia» («The Mirror of the Week»), «Ekspres» («Express»), «Vysoky Zamok» («High Castle»).

Key words: lexeme «set up», newspaper materials, nonnormative using, dictionaries.

Постановка проблеми. Газетна мова потребує особливої уваги. «Навіть орфографічні помилки в газеті завдають шкоди грамотності читачів. Будь-яка помилка — орфографічна, стилістична, фактична — підриває довіру до друкованого видання, засвідчуючи недбалість у збиранні та повідомленні інформації» [10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На мовленнєвих неточностях акцентують у своїх працях Б. Антоненко-Давидович, М. Волощак, П. Дудик, Н. Непийвода, О. Пономарів, В. Русанівський, О. Сербенська та ін. Зокрема, Б. Антоненко-Давидович звертає увагу на слова, «потрібні для точного відтворення думки, слова, що поширюють наші мовні можливості» [1, с. 31].

Формулювання цілей статті. У газетах досить часто натрапляємо на слово «встановлювати». Зокрема, «встановлюють» ім'я, причину, термін, контроль, контакти, дні, власників, правила, ціни, обмеження, стосунки, істину, суму, пенсію. Однак чи відповідають ці словосполучення лексичній нормі української мови? З'ясуємо це на підставі довідкової літератури.

Виклад основного матеріалу. Газети пишуть: «встановити розмір пенсії» (Дзеркало тижня. — 2005. — 5 листоп.); «встановлення розмірів собачих повідків»; «встановити істину»; «місцезнаходження решти розшукуваних... не встановлене» (Дзеркало тижня. — 2006. — 28 січ.); «...змогли встановити справжнє ім'я цього віртуоза пензля»; «Спробуємо... встановити, про який саме місяць йдеться» (Дзеркало тижня. — 2007. — 12 трав.); «...сесії місцевих рад мають установити для пільгових перевезень лише певні дні...» (Дзеркало тижня. — 2007. — 16 черв.); «встановлення вичерпного переліку документів» (Дзеркало тижня. — 2007. — 23 черв.); «...цінність Конституції, як загалом і будь-якого закону, насамперед у тому, що вона *встановлює* зрозумілі та всіма прийняті *правила гри*»; «...після завершення встановленого законом терміну...» (Дзеркало тижня. — 2007. — 7 лип.); «сума... встановлюється» (Дзеркало тижня. — 2007. — 13 жовт.); «спроби встановити довірчі стосунки» (Дзеркало тижня. — 2007. — 8 груд.); «Встановлено, Степан Рудницький перебував у Біломоро-Балтійському таборі...»; «І тільки нещодавно... встановили, що визначного дослідника розстріляли...» (Дзеркало тижня. — 2007. — 22 груд.); «Як встановили оперативники...»; «Закон повинен чітко встановити...» (Дзеркало тижня. — 2008. — 19 січ.); «з моменту встановлення співробітництва»; «встановлення обмежень щодо площі»; «встановлені ціни на газ» (Дзеркало тижня. — 2009. — 7 берез.); «лабораторні аналізи встано-

вили...» (Експрес. — 2007. — 1 берез.); «експерти встановили...» (Експрес. — 2007. — 15 берез.); «Та квоти цільового прийому сільської молоді встановлено...» (Експрес. — 2007. — 12 квіт.); «Причину... встановлюють слідчі»; «...вдалося... встановити, що у крові астматиків набагато більше білка...»; «генетики встановили...»; «Методом комп'ютерної томографії дослідники встановили...» (Експрес. — 2007. — 12 лип.); «встановлюють місця продажу викрадених трансформаторів» (Експрес. — 2007. — 20 листоп.); «встановити діагноз» (Експрес. — 2008. — 3 січ.); «...власники якої встановлюються» (Високий Замок. — 2007. — 13 лют.).

У тритомному російсько-українському словнику до російської лексеми «установивать, установить» подано: «**1.** установлювати... (*ставить — еще*) ставити... поставити, уставляти, уставити; **-ть взаємосвязь явлений** установлювати і установляти, установити взаємозв'язок явищ; **-ть книги на полке** ставити, поставити (уставляти, уставити, установлювати, установити) книжки (книги) на полиці; **-ть связь** установлювати *и* установляти, установити зв'язок; **-ть телефон** установлювати і установляти, установити (ставити, поставити) телефон; **2.** (*учреждать*) уст. засновувати... **3.** (*занимать чем-л. всю поверхность, площадь*) уст., прост. заставляти *и* *мног.* позаставляти; *разг.* застановляти, застановити» [8, т. 3, с. 693—694]. У «Російсько-українському словнику наукової термінології: Суспільні науки» читаємо: «установити» — патентоспроможність, текст, ціну [7, с. 535].

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» так пояснено лексему «встановлювати»: «**1.** Ставити, поміщати десь що-небудь певним чином, підготовляючи до використання. // Споруджувати що-небудь на певному місці. // Взагалі ставити зручно, надійно. **2.** Організувати, здійснювати, налагоджувати. **3.** Визначати, розпізнавати за певними ознаками. // Відкривати або стверджувати що-небудь, довівши, обґрунтувавши. **4.** Створюючи, утверджувати, узаконювати що-небудь. // Уводити в дію, визначати що-небудь якимись заходами. **5.** *розм.* Те саме, що втуплювати» [2, с. 1517]. Зазначено також «встановлювати що-небудь (перевіркою, дослідженням, обстеженням і т. ін.)» [2, с. 1024].

Можливо, саме тому так часто чуємо і читаємо це слово. Хоча, як вказує А. Венцовський, «українська мова має з десяток (як не більше) нормативних відповідників російського слова «установивать». Безглуздо вдаватися, як до посередника, до штучного слова встановлювати, нехтуючи, зокрема, такі питомі (семантично вмотивовані) розв'язки:

а) монтувати: «...встановлювати (треба: монтувати) нову систему для голосування...»; б) з'ясовувати: «Фахівці... вникають у таїну каналів... встановлюють (треба: з'ясовують) функцію таких частин архітектурного ансамблю...»; в) започатковувати: «...новації... зруйнують сталі зв'язки й змусять компанії... встановлювати (треба: започатковувати) дружні стосунки вже з іншими чиновниками» [3].

У «Російсько-українському словнику складної лексики» С.Караванського наведено українські відповідники до російського слова «устанавливать»: *факти* виявляти; *опіку* уряджати; *ціну* визначати; *закон фізики* відкривати; *зв'язок* знаходити, нав'язувати, налагоджувати; *стосунки* започатковувати, погоджуватися мати; *лад* запроваджувати; *порядок* наводити; *антену* споруджувати; *мода* виробляється; визначаючи *величину*; здатний знайти *взаємозв'язок*; уряджаючи *опіку*; доглядач *черги*; налагодити хід *черги*; зайнятий виявленням *причини*; зайнятий визначенням *розмірів*; нав'язуючи *контакт*; сконтактуватися; установник *телефону*, зайнятий встановленням *телефону*; згодний мати торговельні *стосунки*; усталізуватися; так повелося (щодо *звичаю*); *порядок* заведений, сталий, незмінний, немінливий, тривкий, стійкий [4, с. 666].

Редактори видавництв, між якими часто ведуться дискусії щодо нормативного/ненормативного вживання слів у певному контексті, стверджують, що «встановлюють пам'ятники». Правильно вживати «встановлювати» у значенні «1. Ставити, поміщати десь що-небудь певним чином, підготовляючи до використання. // Споруджувати що-небудь на певному місці. // Взагалі ставити зручно, надійно» [2, с. 1517]. «Музики устанавляють амфору, угородивши її в пісок, і лагодяться грати» (Леся Українка) [5, т. 4, с. 650]. В інших випадках треба підшукувати певні відповідники, наприклад «дізнаватися», «визначати», «досліджувати», «свідчити», «стверджувати», «призначати», «ухвалювати»: «І поки ви дознаєтесь, що ще є країна, не полита сльозами, кров'ю. То я одпочину...» (Т. Шевченко) [5, т. 1, с. 768]; «Я бачу, що все-таки і я можу часом осягти мету, яку собі визначу» (Леся Українка) [5, т. 1, с. 289]; «Знаходив... час лазити особисто по ямах та досліджувати... де би можна надіятися багатих покладів воску» (І. Франко) [5, т. 1, с. 826]; «Цей час... в Галичині був... мертвим, як свідчать історики» (М. Коцюбинський) [5, т. 4, с. 158]; «Прикликаний четвертого дня лікар міг тільки ствердити, що його наука не придасться тут ні на що і що для хорої немає ніякої надії» (І. Франко) [5, т. 4, с. 382]; «Тоді він призначив мені плату по десять, а далі по п'ятнадцять карбованців на місяць»

(І. Нечуй-Левицький) [5, т. 3, с. 696]; «Ми ухвалили вибрати трьох-двох молодших і одного старшого» (М. Коцюбинський) [5, т. 4, с. 658]. Адже «в багатстві синонімів виявляється й багатство мови, бо тут кожне слово подає нам трохи інше розуміння» [6].

Отже, у наведених реченнях правильно писати: «дізнатися (чи визначити) справжнє ім'я»; «з'ясувати (визначити чи дізнатися), про який місяць йдеться»; «запровадження контролю»; «визначити суму»; «налагодити (чи започаткувати) контакти»; «поставити діагноз» [5, т. 4, с. 367; 8, т. 3, с. 463] чи «діагностувати» [5, т. 1, с. 762; 8, т. 1, с. 350]; «з'ясовують (чи визначають) причину»; «вдалося дослідити»; «генетики дослідили (чи довели)»; «дослідники визначили (з'ясували чи довели)»; «визначити (чи затвердити) певні дні»; «визначає (легітимізує чи узаконює) правила»; «визначений законом термін»; «з'ясовують, хто власники»; «виявляють місця продажу»; «експерти виявили (з'ясували, довели, дослідили чи стверджують)»; «аналізи виявили (чи свідчать про)»; «визначено (затверджено, запроваджено) квоти»; «призначити пенсію»; «визначення (затвердження) довжини собачих повідків»; «з'ясувати істину»; «не визначене, не відоме місцеперебування»; «визначення (затвердження чи ухвалення) переліку документів»; «налагодити (започаткувати чи відновити) стосунки (зв'язки, контакти)»; «з'ясовано (виявлено, досліджено, доведено, підтверджено, аргументовано), що»; «як виявили оперативники»; «закон повинен чітко визначити»; «налагодження співробітництва»; «визначення (затвердження, ухвалення, запровадження) обмежень»; «визначені (запроваджені) ціни».

Лексема «встановлювати» трапляється й у заголовках. Наприклад: «Суд встановив, що «Експрес» не був винен державі жодної копійки» (Експрес. — 2010. — 6 трав).

У словниках зазначено, що російською мовою «*выносит, вынести постановление (решение)*» — українською «ухвалювати... ухвалити ... постанову (ухвалу, рішення)» [8, т. 1, с. 248—249]; *приговор* — «виносити», «ухвалювати», *постановление, решение, резолюцию* — «ухвалювати», «приймати» [7, с. 85]. Українсько-російський словник подає «ухвалювати на (*собрании, бюро и т. п.*)... (*в суде, на съезде*)... (*о законе, проекте, постановлении и т. п.*)». Зокрема, читаємо: «суд ухвалив припинити справу» [9, т. 6, с. 255]. Отже, правильно писати «суд ухвалив», а не «суд встановив».

Висновки. На підставі довідкової літератури та власного редакторського досвіду ми проаналізували вживання лексеми «встановлювати» у газетних матеріалах. Можемо висувати, що не треба цим словом

замінювати такі відповідники, як «дізнаватися», «з'ясовувати», «запроваджувати», «визначати», «виявляти», «налагоджувати», «започатковувати», «досліджувати», «доводити», «стверджувати», «призначати», «затверджувати», «ухвалювати», «монтувати» та ін. Адже «маємо певне число мовного засобу, слів і форм, і вже від таланту письменника залежить, як цим матеріалом покористується» [6, с. 292].

Зважаючи на акцентовану важливість, порушена проблема потребує подальших досліджень.

1. *Антоненко-Давидович Б.* Як ми говоримо / Борис Антоненко-Давидович. — К. : Либідь, 1991. — 256 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. — Київ ; Ірпінь, 2007. — 1735 с.
3. *Венцовський А.* Калькуємо, забувши слово рідне... [Електронний ресурс] / Анатолій Венцовський. — Режим доступу: <http://www.personal-plus.net>.
4. *Караванський С.* Російсько-український словник складної лексики / Святослав Караванський. — К., 1998. — 712 с.
5. Новий словник української мови : [у 4 т.] / [уклад. В. Яременко, О. Сліпущко]. — К., 2000.
6. *Огієнко І.* Розвій літературної мови. На увагу нашим письменникам / Іван Огієнко // Рідна мова. — 1936. — Ч. 7. — С. 291—292.
7. Російсько-український словник наукової термінології : Суспільні науки. — К., 1994. — 600 с.
8. Русско-украинский словарь : [в 3 т.]. — [2-е изд.]. — К., 1980—1981.
9. Українсько-російський словник : [у 6 т.]. — К., 1953—1963.
10. *Юрченко О. В.* Газета і мовна норма [Електронний ресурс] / О. В. Юрченко. — Режим доступу: <http://www.bdpu.org>.

Олена Корольова

ВИВЧЕННЯ АУДИТОРІЇ ВИДАННЯ
ЯК ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГУ
СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО
ЖУРНАЛУ ПРО СПОРТ
(На прикладі журналу «Футбол»)

У статті досліджуються принципи, завдяки яким вивчення аудиторії видання стає успішним та ефективним інструментом марке-